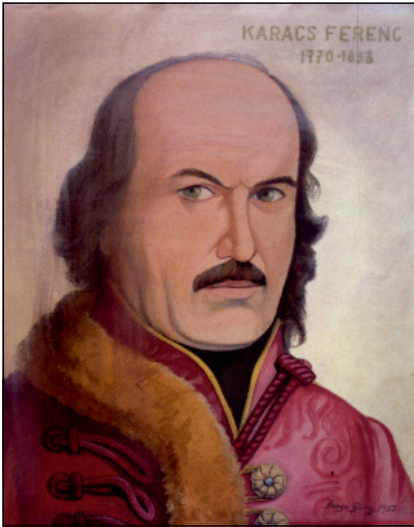

250 éve született Karacs Ferenc

Karacs Ferenc (1770?-1838), a magyar térképkészítés történetének egyik legnagyobb alakja 250 évvel ezelőtt, 1770. március 22-én született. Születésének esztendejére nézve többféle adat van, mivel az anyakönyv megsemmisült, csak visszakövetkeztetni lehet. Nem megbízható a lányának, Karacs Teréznek a feljegyzése sem, mely apja halála után jó két évtizeddel készült. Legvalószínűbbnek az 1770-es esztendőt tekinthetjük. Talán a legerősebb ezt támogató forrás magától Karacstól származik. Ugyanis az 1830-as évek közepén Karacs barátja, Fáy András emlékkönyvébe írt, a korszak művészeti életét jellemző sorait a következőkkel zárta: *Karacs Ferentz mk. Réz-metsző született Szabolcs Vármegyében Püspök Ladányban 1770ik eszt. 22 Mártz.* Ugyancsak az 1770-es dátumot erősíti az, hogy 1787. április 26-án írta alá a debreceni református főiskola anyakönyvét, mint tógátus diák. Karacs Püspökladányban, tehetős kisnemesi, gazdálkodó, földet művelő családban született, így taníttatása anyagi akadályokba nem ütközött.

1781-ben beírták a debreceni Református Kollégiumba, ahol életútjához szerencsés indítást kapott. Az iskola tanára, Maróthy György, fontosnak tartotta, hogy a földrajz oktatását térképekkel segítse; hazai térképek viszont nem voltak, ezért minden diáknak külföldi térképekről kellett másolatot készítenie.

Ez vezette Karacs Ferencet a térkép szeretetéhez, a rézmetszés elsajátításához. Már kora ifjúságában kitűnt tehetsége a térképszerkesztő és térképmetező pályán: 1788-ban készült el első műve, amely 10 oldalon 148 mértani ábrát szemléltet, olyan tökéletes alkotás, hogy mindenki rézmetszésnek hiszi. 1789-ben készíti el iskolájának 34 lapból álló térképgyűjteményét, amely magyar iskolának megszerzhetetlen külföldi térképek másolata volt. Debreceni tanulmányainak befejezése után három évig Margittán tanított, majd 1793-ban Pestre jött mérnöki tanulmányok folytatására.

Az egyetem műszaki intézetében, az Institutum Geometricumban műszaki pályára készülve kezdte el tanulmányait. A különböző életrajzi összefoglalók az életpálya ezen szakaszáról is csak homályos, bizonytalan adatokkal szolgálnak. Ezek

szerint az ifjú Karacs tanárai és metszői a tehetségét felismerő pártfogók biztatására félbehagyta tanulmányait. 1794-ben Bécsben, neves rézmetszőknél – a magyar származású Czetter Sámuelnél (1765–1819 u.) valamint Junker Keresztélynél (1757–1831) – bővítette ismereteit. Ők ajánlották, hogy az akkori képzőművészetek központjában, Münchenben tökéletesítse tudását, de ajánlották a tudományokat és szépmesterségeket kedvelő I. Sándor cár udvarába is. Az ajánlatokat így utasította el: „ha minden magyar művész külföldön virágoztatja tehetségét, akkor csak saját sorsán segít, s nem mozdítja elő nemzete csinosodását”.

Valamikor 1796 és 1798 között vizsgatért Pestre. Karacs bízott abban, hogy a fejlődő, az országnak egyre inkább politikai, kereskedelmi és kulturális központjává váló városban kitantult mesterségéből megélhet, képességeit kiteljesítheti, művészi pályát futhat be és nem utolsó sorban családot alapíthat. A Pesten megnyitott térképszerkesztő-rézmetsző műhelye rövidesen ismert és elismert lett itthon és külföldön. A müncheni és pétervári meghívásokat mindvégig elutasította.

Poroszország 1833, 38x52.1 cm. In. Karacs Ferenc: *Európa magyar atlása*. 13. sz. lap – OSZK Térképtár, TR 1.544 arch

Anyagi helyzetének javultával 1802-ben feleségül vette a nagy műveltségű Takács Évát, aki később jelentős irodalmi munkásságával tűnt fel. A józsefvárosi Ósz utcában (ma Király utca) 1809-ben felépítette házát, amelyet egyszerűsége, vendégszerető, baráti légköre miatt csaknem naponta keresték fel a kor jelentős tudósai, írói és művészei: Vörösmarty Mihály, Kazinczy Ferenc, Fáy András, Virág Benedek, Kulcsár István és a színészi pályát ekkor kezdő Déryné Széppataki Róza. Ingyenes lakóként itt kezdte el írni Katona József a Bánk bán c. drámáját 1811–13 között. De említhetjük a magyar irodalom iránt elkötelezett Trattner Mátyás (1745–1828), Trattner János Tamás (1789–1825) és Eggenberger József (1768–1850) könyvkiadókat is, akik nem csupán megbízói voltak Karacsnak évtizedeken át, de a közjóért tenni akaró polgárok társaságának is értékes tagjai voltak, s akiknek boltjai fontos találkozóhelyeinek szerepét is betöltötték a társasági-irodalmi életben.

Bizonyára és elsősorban hasonló okokból a Karacs házaspár több jeles arisztokrata családdal, így idősebb báró Vay Miklóssal (1756–1824), gróf Teleki Lászlóval (1764–1821) és családjaikkal is szívélyes, jó viszonyt ápolt, akik Karacsot egy-egy műve kiadásában anyagilag is segítették. E kör határozta el a Tudományos Gyűjteménynek és az Auróra c. folyóiratnak a megjelentetését, melyben számos Karacs-metszet látott napvilágot. Sok iskolai és egyéb térkép szerkesztett és metszett. Dolgozott Lipszky János neves mappáján is. Mintegy száz térképét és kilenc atlaszát őrzik a gyűjtemények. Egyik legjelentősebb művét, a Magyar ország és a hozzá kapcsolatos Horváth és Tóth országok Közöségi Táblát 1813-ban adta ki. Ennek fő értéke a részletessége, de jelentős forrásértékű munkának számít az itt szereplő 800 magyar helységneve miatt is.

1830-ban fogott hozzá élete fő művéhez. Közel tíz éven át dolgozott az Európa Magyar Atlasa című munkáján. Amikor az 1838. március 13-i árvíz háza emeleti peremét elérte, munkáját akkor sem hagyta abba, nem követte a mentők felszólítását.

Műve kiadását nem tudta megérni mivel tüdőgyulladást kapott, és április 14-én meghalt. A régi ferencvárosi temetőben, az Orczy-kerthez legközelebb eső sírhelyre temették, amely temetőt 1870-ben megszüntették, a halottakat kihantolták, így nyughelye ma már ismeretlen. Halála után a réztáblák a Heckenast kiadó tulajdonába mentek át, aki ezeket 1864-ig a raktárban hagyta porosodni. Az atlaszok iránti kereslet megnövekedése miatt 1864-ben Hunfalvy János neve alatt jelentette meg a táblákat, a második kiadás 1875-ben, a Franklin Társulatnál készült. Ez volt az első, magyar nyelvezetű Európa-atlasz, és még a századfordulón is használták az oktatásban. A hamisítást azonban felületesen követték el, mert a táblákról több Karacsra történő utalást elfelejtettek kivésni.

Karacs Ferenc hosszú, több mint 45 éves rézmetszői, térképkészítői pályája során a kor legtermékenyebb és egyik legjelentősebb hazai térképkészítőjévé vált. Jelenlegi ismereteink szerint Karacs pályája során legalább 111 térképmű 139 nyomólemezt készített el, számos jelentős térképkalkotás készítése kötődik nevéhez. Földrajzi és történelmi térképek, ország- és megyetérképek, egyházi közigazgatási térképek és tematikus térképek egész sorát alkotta meg.

Karacs Ferencre azonban nem csupán mint a hazai térképkészítés nagy alakjára emlékezünk ezen a jeles évfordulón. Karacs rézmetsző tudását mesteri fokon űzte, amelyet a szakma más területein is kamatoztatt. Különösen mint betűmetszőt a korszak egyik, ha nem a legnagyobb alkotójaként ismerték és becsülték. Térképek készítése mellett, azzal párhuzamosan, életében több mint 75 különféle metszet 150-nél is több nyomólemezt készített el. Írásminták táblái, akadémiai tagsági oklevelek, látkepes céhlevelek, geometriai és csillagászati ábrák, növények és tárgyak metszetei, látkepek és arcképek metszettáblái kerültek ki a végtelen szorgalmú alkotó kezei alól. S miként a kartográfiában az Európa-atlasz kiadása esetében, úgy a betűmetszés terén is élete utolsó évtizedében, már a hatvanas éveiben járva jutott

el pályája csúcsára, középkori oklevelek és nyelvemlékek művészi szintű hasonmásainak elkészítésével.

Források:

<http://www.kfg.sulinet.hu/>
https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2020/06/08/250_evvel_ezelott_szulett_karacs_ferenc_magyar_terkepmetso_emlekkiallitas-elozetes?ajanlo=1

Helyesbítés

A lapunk 2020/2. számában a „Szakmai események és emlékek a 20. századból (1950–2000)” címmel megjelent íráshoz Winkler Péter kollégánk pontosító megjegyzéseket fűzött, amelyeket – kérésének eleget téve, a szerző egyetértésével – az alábbiakban teszünk közzé:

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Székely Domokos szakmatörténész a Geodézia és Kartográfia 2020/2 számának „Szemle” rovatában érdekes, olvasmányos cikkben írja le szakmánkban eltöltött ötven évének történetét. Remélhetőleg a fiatal kollégák is élvezettel olvassák majd, hiszen ízelítőt kaphatnak egy hosszú életút bemutatásával azokról a történelmi változásokról és politikai hatásokról, amelyek megszabták azon körülményeket, amelyek között dolgozni kényszerültünk.

Sajnos – éppen a szakmatörténeti jelleg miatt különösen erősen ható – két bántó hibát fedeztem fel a cikkben közölt képeket bemutató szövegekben. Ezek a következők:

1. „2. ábra. Sas utca 19. (azelőtt Guszev utca). Itt volt 1953 és 1967 között az ÁFTH majd utána a Pest megyei Földhivatal. Ma Kormányhivatal.”
2. „6. ábra. Bosnyák tér 5. Ebben az épületben működött 1969-től a BGTV és a KV, majd 1993-tól a Kartográfiai Vállalat, majd Cartoraphia Kft., illetve 1991-től a Geodézia Zrt. (Ma Térképész Székház néven a Budapest Főváros Kormányhivatala, a Geodézia Zrt., a Lechner Tudásközpont és a Nemzeti Földügyi Központ szervezeteinek nyújt otthont.)”

Fentiekkel kapcsolatban az alábbiakat szeretném megjegyezni:

Ad 1. Az 1967. évi 8. sz. tvr. rendelkezésének megfelelően – többek között – megalakult a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium (MÉM). Az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal (ÁFTH) egy része egyesült a minisztérium akkori Földbirtokpolitikai Főosztályával, és a MÉM-en belül alakították ki az Országos Földügyi és Térképészeti Hivatalt (OFTH). Ezt követően a MÉM 22/1967 sz. utasítása elrendelte 1967. augusztus 1-től egy új földmérési-térképészeti intézmény, a Földmérési Intézet (FÖMI) létrehozását. Az átszervezések során az ÁFTH dolgozóinak többsége átkerült az OFTH-ba, a többiek a FÖMI alapító tagjai lettek.

Az újonnan alakult intézet a FÖMI, jogutódként maradt a Guszev u 19 sz. épületben, megosztva azt a Pest megyei Földhivatallal. A FÖMI – alapfeladatain túlmenően – innen irányította a Bosnyák téri Térképész Székház beruházását, melynek átadására 1969-ben került sor. A Székház átadása után a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat (BGTV), a Kartográfiai Vállalat (KV) és a FÖMI egyes részlegei vették birtokba az épületet, melynek kezelői jogát is a FÖMI-re bízta.

A FÖMI egyre bővülő kutatási részlege, az igazgatóság és a pénzügy székhelye egészen 1997-ig továbbra is a Sas (Guszev) u 19. volt. Ekkor sikerült csak a FÖMI teljes állományát a Bosnyák téri székházban összevontan elhelyezni.

(lásd: Dr. Lukács Tibor: Emlékkönyv a Földmérési és Távérzékelési Intézet harminc évéről 1967–1997 FÖMI kiadvány 1997).

Ad 2. Az előző pontból egyértelműen kiderül, hogy a Bosnyák téri Térképész Székházban nemcsak a Székely Domokos által felsorolt cégek, hanem – megszűntetéséig – a FÖMI is jelentős, mondhatni meghatározó szerepet betöltve működött.

Közismert dolog, hogy a FÖMI mint olyan megszűnt, nyolc hónappal alapításának ötvenéves évfordulója előtt. Megszűntetését, különböző intézményekbe történő beolvasztását

semmilyen tiltakozással nem sikerült megakadályozni. Az azért elégtételt jelent az Intézet volt dolgozói számára, hogy számos, általunk elindított országos program (többek között a TAKAROS, MEGPAR, országos légifényképezési és ortofotó program, GPS központi adatszolgáltatás és más hazai és nemzetközi programok) a volt FÖMI részlegeket átvevő intézményeknél tovább folyik.

Úgy vélem, hogy a kis híján ötven évet felölelő tevékenység eredményei – az évek során esetlegesen előfordult hibás döntések, néha előforduló tévutak ellenére – máig tartó pozitív hatásai annál többet érdekelnek, minthogy egy szakmatörténeti visszaemlékezésnél konkrét helyszínhez kapcsolódó intézménynevek tételes felsorolásánál a FÖMI neve két alkalommal is kimaradjon.

Kérem ezért Főszerkesztő Urat, hogy egy következő lapszámban szíveskedjék a fentiekben ismertetett hibákat elismerni és kijavítani.

Üdvözlettel:

*Winkler Péter, nyugdíjas
1970–2010 között FÖMI munkatárs*

Jogszabályváltozás

A 7/2020 (6.10.) MvM rendelet több helyen módosította a földmérő igazolványról, az ingatlanrendező földmérő minősítésről, valamint a földmérési szakfelügyelői feladatokról szóló 52/2014. (IV. 29.) VM rendeletet. A módosítás 2020. 06. 18-tól hatályos.

A továbbképzésekre vonatkozó rész szövege a következőre változott:

7. A földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv által akkreditált szakirányú továbbképzések, konferenciák minősítési feltételei

16. § (1) A földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv a szakirányú továbbképzéseket, konferenciákat (a továbbiakban: rendezvény) az alábbiak szerint minősíti:

a) egynapos rendezvényért, amely legalább kétórás szakmai programot tartalmaz, 1 továbbképzési pont jár,

b) egynapos rendezvényért, amely legalább négyórás szakmai programot tartalmaz, 2 továbbképzési pont jár,

c) egynapos rendezvényért, amely legalább hatórás szakmai programot tartalmaz, 3 továbbképzési pont jár,

d) egynapos rendezvényért, amely legalább nyolcórás szaktanfolyami programot tartalmaz, 4 továbbképzési pont jár,

e) többnapos rendezvények esetében minden továbbképzési napért pontszám az a), b) és c) pont szerint adható,

f) a rendezvényeken előadások tartásáért az előadónak előadásonként plusz 2 továbbképzési pont jár.

(1a) 2 továbbképzési pont adható annak az ingatlanrendező földmérő minősítéssel rendelkező földmérőnek, aki papíralapú vagy elektronikus szakkönyvet, tankönyvet, egyetemi jegyzetet vagy főiskolai oktatási anyagot, lektorált tudományos vagy szakmai kiadványban, földmérési, térinformatikai vagy kataszteri tematikájú szaklapban, lektorált szakmai internetes felületen szerzői jogi védelem alá eső szakmai publikációt írt, jelentett meg, szerkesztett, valamint társszerzőként egy továbbképzési pont adható.

(2) A továbbképzési pontok megállapítását a földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv végzi, a rendezvények megállapított pontértékéről a hivatalos honlapokon nyilvános nyilvántartást vezetnek.

(2a) A Magyar Mérnöki Kamara által az Fttv. 29/B. §-a alapján akkreditált képzések résztvevőinek ingatlanrendező földmérő minősítés meghosszabbításához továbbképzési pont az (1) bekezdésben meghatározottak alapján adható.

(2b) A földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv a honlapján közlésezi az akkreditált rendezvények nyilvántartását, mely tartalmazza:

a) az akkreditáló szerv nevét,
b) az akkreditációs nyilvántartásba vételének számát,
c) a továbbképzés megnevezését,
d) a továbbképzés időpontját,
e) a továbbképzés helyét,

- f) a továbbképzést rendező megnevezését és elérhetőségét,
- g) a megállapított továbbképzési pontok számát.

(3) A továbbképzési pontok megállapítását a rendezvény szervezőknek a rendezvényt megelőzően 10 nappal írásban kell kérniük a földmérési és térinformatikai államigazgatási szervtől. A kérelemhez csatolni kell:

- a) a rendezvény programját,
- b) a meghívott előadók névsorát,
- c) az előadások címét,
- d) az előadások rövid tartalmát.

(4) A rendezvény szervezői a rendezvényen résztvevők számára továbbképzési igazolást állítanak ki, amely tartalmazza:

- a) a földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv vagy a Kamara által adott nyilvántartásba vételi számot,
- b) az IGAZOLÁS feliratot és alatta „a földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv által a földmérési és térképészeti

tevékenységről szóló 2012. évi XLVI. törvény 28. § (7a) bekezdés

- a) pontja alapján szakmai továbbképzés teljesítéséhez” feliratot,
- c) a rendezvényen résztvevő személy nevét és ingatlanrendező minősítésének számát,
- d) a rendezvény időpontját,
- e) a rendezvény helyszínét,
- f) a rendezvény megnevezését,
- g) a megállapított továbbképzési pontot betűvel kiírva,
- h) a rendezvényszervező megnevezését és elérhetőségi címét,
- i) az igazolás kiállításának dátumát,
- j) a rendezvény szervezését végző személy megnevezését és aláírását,
- k) „Az igazolás a kiállítástól számított 7 évig érvényes” feliratot.

(5) A rendezvényszervező a rendezvényt követő 8 napon belül a földmérési és térinformatikai államigazgatási szervnek megküldi a rendezvényen résztvevő személyek által aláírt jelenléti ívet az alábbi tartalommal:

- a) a résztvevő neve,
- b) a résztvevő ingatlanrendező minősítő száma,
- c) a résztvevő lakcíme,
- d) a résztvevő aláírása.

(6) A rendezvényszervező a jelenléti ív alapján az igazolást utólagosan is kiállíthatja, és postai úton megküldi a résztvevő számára.

(7) A megyei (fővárosi) kormányhivatal évente egy alkalommal köteles megszervezni az ingatlanrendező földmérő minősítéssel rendelkező dolgozóik részére az (1) bekezdés d) pontjában meghatározott, a földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv által akkreditált rendezvényt. Több megyei (fővárosi) kormányhivatal közösen, valamint a földmérési és térinformatikai államigazgatási szervvel együttműködve is megszervezheti a rendezvényt. A szaktanfolyam témaköreinek 80%-ban egyezni kell az ingatlanrendező minősítő vizsga témaköreivel.

Hírek

Végzősök az ELTE-n

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszékén 2020. június 10-én és 11-én online záróvizsgát tartottak. Térképész szakon (MSc) a következő hallgatók védtek meg

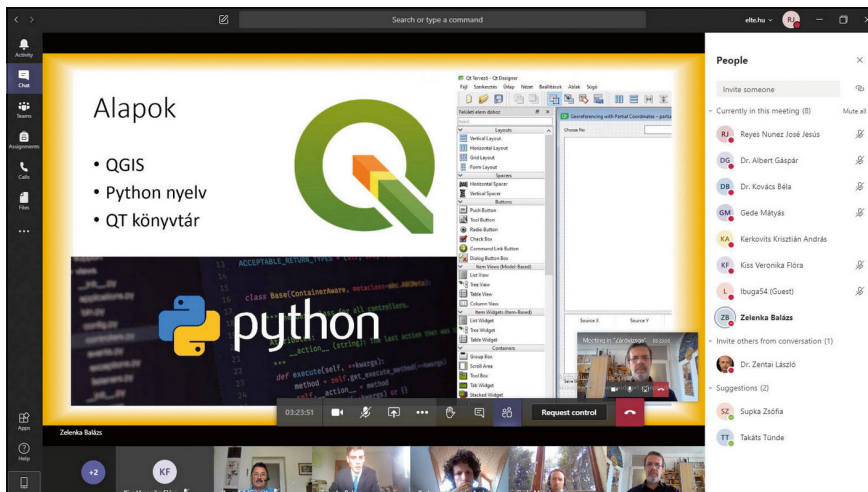
diplomaterveket, és tettek sikeres vizsgát:

Siki Csaba: Székesfehérvár webes kalauza 1899-ben. Témavezető: Gede Máttyás

Supka Zsófia: Hazánk hulladékgazdálkodási tevékenységeinek vizsgálata. Témavezető: Irás Krisztina

Takáts Tünde: Talajerózió vizsgálata egy hegylábi mezőgazdasági területen a Gerecse térségében. Témavezető: Albert Gáspár

Zelenka Balázs: Térképek georeferálása hiányos koordináták segítségével. Témavezető: Kerkovits Krisztián

Online záróvizsga. Zelenka Balázs vizsgája közben készült képernyőkép.

Térképész MSc-diplomát szerzett a Stipendium Hungaricum magyar állami ösztöndíj keretében:

Natalya Mamayeva: Visualising the changes of the Caspian coastline. Témavezető: Gede Máttyás

Omer Ahmed Ibrahim: Modelling, validation and updating an old cadastral map using GNSS and UAV. Témavezető: Kovács Béla

Dr. Gercsák Gábor
